

KULTURA
LITERATURA
UNIBERTSITATEA
SOZIOLINGUISTIKA

KULTURA

JESUS ETXEZARRAGA

75 URTE ETA GERO HAU

Eusko Ikaskuntza eta Euskaltzaindia sortu zireneko 75. urteurreneko ospakizunak horren urrun ez daudenean, bi erakundeak estualdi larrietan ditugu instituzioen diru-iturrien emaria urritu egin zaielako. Euskaltzaindiaren kasuan estutasun hauek Euskal Autonomi Elkartearen eta Nafarroan herri-kontuen fiskalizazioaren ardura duten erakundeek egin zuten txosten eta abisu nahiko gordin baten ondoren azaleratu ziren. Diru publikoaz hornitzen diren erakundeek aintzat hartzeko moduko gomendioak zekartzan, eztabaida guzti honetan hango diagnosis isilpean joan baldin bada ere.

Azkenean, Eusko Jaurlaritzak, Nafarroako Gobernuak eta euskal diputazioek lortu dute Euskaltzaindiarekin behin-behi-

neko finantziatorako konponbide bat. Pentsa ezina zen bestalde, Euskaltzaindia bezalako erakunde enblematikoa aditzera eman ziren irtenbide larrietara behartuta ikustea, eta are gutxiago, Eusko Jaurlaritzko Kultur alorrekoen ardurara etorri berri den batek horrelako erabaki batzuen kostu politikoa bereganatzea, batez ere honelako arazoak iritzi publikoaren eta komunikabideen zelai atergabean eszenifikatzen direlako halabeharrez.

Arazoak ordea, behin-behineko konponbide hauek aparte, lehengo berean jarraitzen du. Euskal administrazioaren lehen-tasunetan lehena defizit publikoa kontrolpean izatea da. Zerga bidez lorturiko sarrerak ez dira behar bestean gehitzen, eta ez dago Gasteizko Legebiltzarrak onartu dituen aurrekontuen hazkunde neurtua zein den ikustea baino. Beste horrenbeste gertatzen da diputazioetan, eta haien kultur alorretako aurrekontuetan zer gertatzen ari den ikustea baino ez dago. Aurretiaz diren konpromisuak zenbatuz gero, eta errekupeazio ekonomikoaren lehen aztarnak egiazkoak direla ziurtatu arren, ez dirudi, aurrerantzean ere, subentzio publikoen disponibilitatea handiagoa izango denik.

Erakunde pribatuek emaniko finantzaketa osagarria, eta Euskaltzaindiak nahiz Eusko Ikaskuntzak egiten dituen hainbat lan zergatik ez dituen unibertsitateak jasotzen aipatu da baita etorkizunerako soluzio bezala ere. Lurraldetasuna eta, Eusko Ikaskuntzaren kasuan bereziki, unibertsitateen osagarri izatearen bokazioa ditu soluzio honek kontrako.□

NAFARROAKO ERREGINAK

Albreteko Joana Nafarroako erreginaren aginduz Joannes Leizarragak euskaratu zuen Testamentu Berria Nafarroako Aurrezki-Kutxaren eskuetara etorri zen azkenik Londresgo Christie's enkante etxetik. Misterio kutsua zuen Testamentu Berriaren jabe berriak, eta euskal letren inguruan inoiz izan zen jakingurarik puztuena ere. Gaur politika bide berriak jorrazten ausartu den Juan Cruz Alli presidente nafarrak gogor eta

isilpean jokatu zuen batzuek gehiegikeriatzat jo duten apustu honetan. Harritzekoa akaso, Gasteizko Legebiltzarrean Euskaltzaindiarentzat diru gehiago errebindikatu zuen Ezker Batuak Nafarroan Alliren jarrera hau arbuiagarritzat jotzea. Justu bi lurraldeetako Ezker Batuko ordezkariak euren arteko eta lurralde bien arteko koordinazio estuagoa agindu zuten bezperatan.

Ez dira hain erraz Nafarroaratuko ordeza Blanka Nafarroakoa erreginarene gorpuzkinak. ADN probak egingo dizkiote bere erreginatasa ziurtatzeko, eta seguruenik Gaztelako lurretan jarraitu beharko dute nafarren kultur edo histori ondaretzat jo daitezkeen hauek ere.

Salamanca Espainiako gerrate zibilaren ostean bildu zen Artxibo Historiko Nazionala gerra-harrapakinez osaturiko monumentu anakronikoa dugu. Gaztela eta Leongo Gobernua berak bakarrik defenditzen dituen inon diren arrazoiak errepikatzen saiatzen ari da, jatorrizko izaera gaizto hori ahaztuz, gure historia hurbila ezagutzeko hain beharrezko den dokumentazioaren jagole izaten jarraitzeko esperantzaz. Nahiko miseria du bere gain horrelako historia duen ondarea berea legez mantendu nahi duenak. Behin exenpluen bila hasiz gero Britainia Haundiko Erresumak Grezian egin zuen arte-ondarearen harrapaketa adibide zibilizatutzat gogora ekarri digute, eta ejerzitua indarrez pilatu zuten lotsaren bilduma lege-errekutsoz eta artxiboaren atarian udaltzain pare bat jarriz zaindu nahi dute. Konkista arrazoiek konponbide zaila dute. □

NORK ZAINDU LIBURUZAINAK?

Gaur egun Bilboko Udalaren zerbitzu askoren egoitza den Garellano Espainiako ejerzituaeren egoitza izan zen arik eta Mungialdera aldatu zuten arte. Duela hamabi urte Bilbok jasari zituen uholdeek Bidebarrieta kalean dagoen udal-liburutegia ondatu zuten, eta hango artxibo eta liburu-ondare asko Garellanora eramari zituzten, gorde eta konpontzeko asmoz.

Hilabete inguru jakin denez, Garellanon egon behar zuten liburu eta dokumentu asko, inork zelan ez dakielarik, joan zen urteko uztailean Bilboko merkatu txikian salgai agertu ziren erdi prezioan baino merkeago. Horien artean esate baterako, 1530 urtean argitaratu zen «Lucio Marineo Siculo», euskal hitz eta esaldi batzuk bilduz, Euskal Herritik iragan zen italiar idazle batzuk idatzia. Berrehun pezetan erosi zuten gero merkatu txikian.

Sekretupean ari da aztertzen polizia judiziala liburu-desagerketaren arazo hau. Udaletik ez dela ezer galdu, eta ez duela inork ezer zaborretara bota esaten dute, lapurreta huts bat izan dela. Liburu zaharren salerosleek ordea, liburuok kutxak bota zituztela zabortegietara, edota nabaitek apaletan leku falta zeukalako furgonetaka jaurti zituela. Bienbitartean, hainbat liburudendatan, eta bere aldian Bilboko artxibozain izan zenaren despatxuan ere miaketak egin ditu poliziak eta milaka liburu errekerperatu.

Beregoitzan zaintzeko ahalmenik ez duen ondare hau Bilboko Udalak Diputazioko Foru Artxiboan gordeko du azkenik, baina oraindik ez da argitu zer gertatu zen zabortegietan eta merkatu txikian agertu ziren balio handiko liburu hauekin. □

ITXARON ETA IKUSI

Guggenheim Museoak jaso du bere hezurduraren gailurra. Pare bat hilabetera eraikinaren barrualdea amaitzeko behar diren lanak eta instalazioen zuzkidurak kontratatuko dira. Eraikina ezarrita zegoen epea betez egingo da. Gero etorriko da erabaki zailagoa, zerez bete, betetzeko zer erosi, erosteko zenbat diru erabili, ze epetan egin erosketak, etab. Erosketak egiteko 50 milioi dolar erabiliko zirela egindu zuten duela hiru urte sinatu zen akordioan, baina pezetaren balioa aldatu egin denez nazioarteko dibisen merkatuan, ez da erraza izango aurrekontu hori mantentzea, ez behintzat hasiera baten jarritako epeetan. Erosi egin behar den obra-bildumaz gain, Frank Ghery arkitektoak Eduardo Txillidarekin apirilean Bilbora eginitako bisitaldiaren ostean, badirudi Txillidak, Richard Serrak be-

zela, bere gela propioa izango duela. Oteizak, bera bizi delarik behintzat, zaila izango du antzerakorik, kontuan izanik azkenaldian, eta berriro ere «azkenengoz» hitz eginaz esan eta idatzi dituenak ikusi ondoren.

Beste proiektuek, batez ere, aurrekontuen aldetik Guggenheimekin gatazkan agertzen direnak, Kurasaalekoa adibidez, hor egongo dira hausnar egiten udal-hauteskundeak pasatu arte. Ez da girorik erabaki azkarretarako. Kultur azpiegituren aurrekontu berezia aztertu eta onartu behar du berriz Jaurlaritzak. Eta hori ez da legegintzaldi honen lehen urtean erraz egingo.□

KOINTZIDENTZIA ZITALAK

Blanka Nafarroakoari, Lasa eta Zabalarari legetxe, ADNren proba egingo diote. Antonio Muñoz Molina idazle jaendarrak Loiolako kaserna eta Peláez brigada inmortalizatu dituen «Arдор Guerrero» nobela autobiografikoa promozionatzeko koartel-aurreko zubian atera zuen argazkia. Egun gutxitara zubitik bertatik azken bidaia egin zuen beste brigada batek.□

LITERATURA

XABIER MENDIGUREN

BIRMINGHAM

Birmingham Ingalaterrako hiri industrial baten izena da, oso oker ez banago, eta oraintsu sortu den euskal argitaletxe batena ere bai; oso dotore eta kosmopolita ematen duen izen hori Donostiako kale batena ere bada, eta hortixe hartuko zuten seguru aski, bertan bizi omen da-eta argitaletxe horren bultzatzaile nagusietakoa.